

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 3. МАЈА 1877.

ГОДИНА VI.

БРОЈ 22.

ПОЗОРНИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свака о дану сваке представе па поставака. — Стои за Нови Сад 40, а на страну 60 и месечно. — Претплатата се наше Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

ПИСМА О ГЛУМАЧКОЈ УМЕТНОСТИ.

I.

Млади пријатељу! На твоја нека питања о глумачкој уметности радо ћу да ти одговорим, али тај одговор, који ће ти неколико корисних савета донести, не ће бити тако кратак, као што си мислио. Пре свега морамо бити на чисто о неким стварима, без којих се не можемо упућтати у та питања, ако не ћемо да се заплетеши и отештамо себи решење нашег задатка. Мој суд о твојој способности не могу ти још изрећи, јер сам те видио само у неколико улога. За сад ти не могу ништа друго казати до то, да имаш лепу спољашњост и пријатан глас. А то је веома много, ако се к томе још по нешто дода; а веома мало, ако нема тога нечега.

Допусти ми да проговорим прво коју о гласу глумчевом, томе тако важном и моћном средству при представама коме се ретко покљања онаква пажња, какву заслужује у истину. Ја сам често приметио, да су глумци и говорници, који су имали лен орган, у обичној конверзији изврспо говорили, и у малим круговима добро предавали и читали, али на ласкама, или на говорници чинили су својим гласом јако неугодан утисак, јер нису говорили својим рођеним него са свим туђим гласом. То је било с тога, што нису знали за ону неколицину само познату тепкоћу, како у великим просторијама треба говорити узвишењим гласом и удесити га за даљину. То декорационо сликарство устменог предавања — као што бих га ја назвао — може се само дугим веџбањем научити, и то само тако, ако глумац или говорник никад не смеће с ума правило, да пре свега ваља јасно и разговетно говорити, ако хоће да га свет разуме. Али не састоји се та разговетност у викању, у гласном говору, него у

томе, да се близјиво изговоре сви гласови од сваке речи и да се чисто чују сви самогласи. Ко не назиша то правило, тај ће пасти у ту погрешку, да ће му говор бити јадно декламовање, викање или лелекање, особито у афекту. Женске радо пређу у тако звани „грбни тон“, који је због своје монотоније веома досадац, и значи то исто, што и фраза у стилистици.

Кад бих ја имао да изречем пресуду о двема представама једне страсне улоге, и то прва да је ватрене и са живахном радњом, али са горе споменутим погрешкама, а друга да је мирније, али јасно, разумљиво, одмереним гласом приказана, а при том са лаким али правим нагласком, — ја бих се без премиљања изјавио за ову последњу, већ ради разумљивости, а поглавито с тога, што одговара целини, која је први захтев уметничког успеха. После те примедбе морамо бих прећи па једно од најважнијих твојих питања, као и рећи што о томе, да ли се у приказивању ваља држати „реализма или идеализма“, али ми се прво ваља дотаћи ближе питања о неговању и дотеривању гласа.

Човечији орган за говор, тај дивни музички инструмент, и изговорена реч, једини непосредни излив невидљивог духовног живота, у нас се, на жалост, веома слабо пегују, а овамо глас човека, што говори, не обзирају се на садржину говора, исто тако износи унутарње душевно стање уху, као што израз лица оку. Глас има своје границе исто тако за радост као и за жалост, за гњев, за мир, са страхом, за равнодушност и за сваки расположај наше душе. Ако се дакле хоће да говор и глас изрази тачно и као што треба какво душевно стање, то се приказивање мора

старати, да свему даде своју форму, а да то може да учини, мора пре свега тачно познавати свој глас (као и у оните сва своја средства) заједно са свима његовим својствима и махна-

ма, тешко да га сходним веџбањем тако донуни и дотера, да се сигурно и лако може да служи сваким тоном и звуком.

IV АКЛАД

(Наставиће се.)

О ЈЕЛИНСКОЈ ПОЗОРНИЦИ.

(Свршетак.)

Тај простор се звао проскенион. Предњи крај логеума спрам оркестре био је покићен малим стубовима са сликама у заслонима и полуустубићима. Цела бина била је саграђена од греда и дасака па темељу виданом од камена. Декорације су биле тако удећене, да је блиски главни предмет заузимао зачеље, а изгледи на даљину стајали су с обе стране незаклоњени, што у нас са свим обратно иде. То је имало и своја извесна правила: лево је била паслика на варош, с падатом, храмом, или чим год другим на средини; десно је стајало отворено поље, предео, плацина, обала морска и т. д. Побочне су декорације биле састављене из усправљених троугала, који су се окретали па доле утврђеним осовинама, и тиме су се изношењем на углед појединачних страна тога троугла извршивале промене декорација. У декорацијама на зачељу представљано је шта у ствари, што се у нас само слика. Ако је на зачељу требао храм, на проскениону се налазио олтар, који се и у представи комада за штогод употребљавао. На задњим крајевима сцене био је велики главни улазак са два споредна. Као што пишу стари писци, могло се познати хоће ли глумац играти главну или споредну улогу по његову појављењу на главни или споредни улазак. Осим три уласка, који су управо напрема слушаоцима стајали и по архитектонским начинима као права врата изгледали, била су још четири уласка са стране, која се већ не би могла назвати вратима: два па позорници на унутрашњим угловима проскениона и два много даље на оркестри. Последњи су, истина, били одређени за хор, али су се њима служили и глумци, одакле су после узаступије, који су са средине логеја у оркестру водили, на бину улазили. Испод седишта гледалачких били су ступињи, који су се звали харонски, и по којима су, невиђене од слушалаца, сенке по-

којничке у оркестру улазиле, пењући се одатле на бину. Предњи крај логеја морао је каткад морску обалу представљати. Машинерија, којом се чинило да богови у ваздуху лебде, или да се ѡуди са земље уздижу, била је с обе стране сцене, заклоњена од гледалаца. Могло се на бини и уточнути, биле су справе за гром и муву, за привидни пожар, или падање куће итд. На стражњем крају бине могао се наместити горњи бој за узвишење, ако се хтела кула с даљим изгледом или тако што. Из великога уласка на средини могла се наместити екзостра, справа, која је изнутра била као полуокруг, а озго покривена, те је оно, што је у њој, гледаоцима изгледало као у кући. То се употребљавало за велике позоришне представе. Завеса се није као у нас спуштала, него узвлачила, и кад се комад почињао, ње је нестајало у руни међу логејем и проскенионом. Хор је имао своје уласке у оркестру оздо, на оркестри се он вазда бавио, и по њој, овамо онамо ходећи и певајући хорске песме, изводио је своје свечане игре. Напред у оркестри, спрам средине сцене, била је тимела (тимел), узвишеност, као олтар, слична бини, толико и висока колико бина. На њој се скучљао хор, кад пије певао, него кад је само гледао шта се ради. По том се хоровођа памештао на врх тимеле, да види шта се ради на бини и да говори с онима, који су тамо. Хорска песма била је истина заједничка, но где се у дијалогу водила, водио је реч један место свију осталих: отуд и долази обраћање час са ти, час са ви. Тимела се находитила управо на средини читаве зграде, одатле су ишла сва мерења, и полуокруг седишта гледалачких цртани је са те тачке. Врло је дакле знаменито, што је хор, идеални заступник слушалаца, управо онде имао своје место, где су се све линије њихових седишта састајале.

С Р И С К О М А Ј С Т В И ЈА.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Кин.“) Позоришна игра у пет чинова, написао Александар Дима, с француског превео К. Н. Христић. Приказан у Новом Саду 28. априла о. г.)

У 11. и 12. броју „Позоришта“ од год 1875. изашла је дуга и ваљана критика дра Милана Јовановића, коју је написао приликом прве представе истог комада на позорници нашој. У тој критици је напретао др. Милан Јовановић цео комад и есенцију му, говорећи још и о самом писцу и о опоми, што се „између редова“ читати даје, а то је о тенденцији комада. Ко dakле жељи, да прочита ту оцену, нека потражи наведене бројеве „Позоришта“, у којима ће наћи гдекоји и сувише, а гдекоји боме и мало.

Нама заостаје, да публику нашу још ближе упознамо с Кином, а то ћемо најбоље учинити, ако му живот у кратко напртамо. Кина, као глумца су многи оценили, паиме Тик, али ми ћемо само по сећању највешти штошта, јер би нас друге оцене далеко одвеле.

Едмунд Кин (*Kean*), ван Герика и Кембла, најзначајнији глумац Енглеске, рођен је 4. новембра 1787. у Лондону. У нетој години својој био је фигуранат и већ онда се јако допао. Доцније одбеже од матере и оде у Мадеру, од када се тако ослободио, што се претварао, да је глув. Кад се вратио у Лондон, представљао је мајмуна по ванарима, а доцније ступи на позорницу, у предграђу лондонском. Кад му се ни овде није више допало, поче по Енглеској путовати, и да му је било тек 13 година, приказивао је Хамлета с успехом. Године 1801. уведе га један меценат у школу, али му се у њој није најмање није допало; он умакне и почне опет вандрвати од бине до бине, док није год. 1814. ступио на лондонску позорницу као Шајлок и публици се одмах допао. Главне му улоге беху Ричерд III., Отело, Мекбет и Јаго. Год. 1820-21. гостовао је с великим успехом у Америци, год. 1828 у Паризу, где су га венцима и славом обасули. Играо је још неко време на Конвентгартенском и на посletку и на Друлиленском позоришту. Умрјо је год. 1833. у Ричмонду. Стаса беше омалена, али генијалан, окретан, жесток и иносит. Ништа му није добру вољу тако могло покварити, као кад је видео празно позориште.

Др. Милан Јовановић је у својој критици оценио и игру наших глумаца. Но ми, да је тамо игра доста оширио оцењења, ипак држимо, да нам спада у дужност, да споменемо еминентну игру нашег Ружића. Г. Ружић је без сумње један од наших најзначајнијих глумаца и може у својој племенитој струци, коју тако ценује и тако љуби, дотерати до врхуница. Да је Ружић члан сретијег народа, него што је српски, знало би се о њему већ на далеко и на широко, али овако — — Најкраснији моменти су му били они, кад је Ани Дембијевој пртАО глумачки живот, онај моменат, у коме се у њему уметник и човек склебао, док није овај последњи, гледећи невину девојче, одржао мах над глумцем. Лепи беху моменти, кад је лорду Мевиљу исказао оно, што му је лежало на срцу, кад се, као син из народа, повиновати морао обичајима, а овамо најбоље зна, колико и генијалитетом и племеништву над улом аристократом

стоји; кад је у очајању од игре одустати хтео, онај моменат, кад су се у њему љубавник, глумац и човек борили. И сами критичари морали би, занесени дивним жаром и ванредном вештином, заборавити, чега су ради управо и дошли у позориште. А како је публику дирнула вештачка игра Ружићева, то се најасније види из тог, што га је одушевљено и бурно изазивала. Публика наша нема иначе обичаја да плеска глумчевој игри, а том приликом смо видели плескати и онаке људе, који су иначе доста хладни. Ми г. Ружићу не жељимо ништа друго, до постојаног здравља, а што се глумаштва тиче, то је већ погодно најлепшу стазу.

Од нових приказача имамо да споменемо гђу Рајковићу и г. Сајевића.

Ма да не спада Јеленина улога строго у обим улога гђе Рајковиће, али чак морамо рећи, да је задању своју коректно решила. То је љубавна улога, коју гђа Рајковића нема потпуно у својој власти, јер не одговара строго њеној природи. Особито у сцени, где од Кина сплику своју натраг инте, видила се разлика између г. Ружића и гђе Рајковиће. Ми знаамо, да ова примедба неће сневеселити гђу Рајковићу, шта више уверени смо, да ће бити покретач неуморном труду, који ће је, поред њених природних врлина, до оправданог припознања довести.

Г. Сајевић је прави Протеј: данас бопшиван, сутра фини комичар, даље љубавник, сутра одмерен, великаш, и све те разнотручне улоге решава и приказује тако лако, тако вешто, да му се више пута заиста морамо дивити. Истина, на тај начин не може у једној струци до потпуног савршенства доћи, али и у нас су околности такве, да нам већа рећи добро те имамо таквог глумца, који вешто, и чисто играјући се, може да заступа три глумца. — Г. Зорић је са сјим природно и добро извео добројуднога шаптача Саломона, а г. Добриновић је као Пистол био оно што треба да буде, а служи му па похвалу, што није ни мало претеријао у игри својој, и ако му је његова улога давала дољно прилике за то.

С.

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Народно позориште у Београду.) У народном позоришту београдском одређен је за овај месец овај ред позоришних представа: Недеља, 1. маја: „Живот једне глумице“ од Бурјоа и Барбијера. — Уторник, 3. маја: „Откуда толики нежењени?“ По немачком, од Бранка Јовановића. (Нов комад.) — Четвртак, 3. маја: „Откуда толики нежењени?“ — Недеља, 8. маја: „Жипска“ драма Јосипа Ј. Колара. — Среда, 11. маја: „Шарлата-низам“ од Скриба, и „Мило зај драго“, од К. Трифковића. (Нов комад.) — Недеља, 15. маја: „Зидање Раванице“ од Ат. Николића. — Понедељник, 16. маја: „Милијон“ од Лабиша и Делакура. — Субота, 21. маја: „Вукшин“, од Матије Бана. — Недеља 22. маја: „Краљева сеја“, од Милана Јовановића. — Четвртак, 26. маја: „Адмирал плаве ескадре“. (Нов комад.) — Недеља, 29. маја: „Адмирал плаве ескадре“. — Замена: „Два канџидата“, „Низ бисера“, „Кин“, и „Женидба“ (Гоголь).

Издаје управа српског народног позоришта.

